

Кад је о нашој култури реч, често се, чак далеко чешће него када се говори о другим сферама стварности и именује пропадање које нам се догодило у последњем десетлећу, користи једна ружна, нажалост врло прецизна, страна реч – девастација. Девастирати, да се подсетимо, значи опустошити. Да именице и глаголи имају своје компаративе и суперлативе, девастација и девастирати значили би управо суперлатив од именице пропадање и глагола пропадаати. Уметност позоришта је у таквој девастираној/опустошеној ситуацији да се може означити једним од највећих страдалника. Наравно, иста таква или још гора судбина задесила је и његов одувек маргинализован део – луткарство. Но, пре него што кренем у разматрање где је наше луткарство данас, подсећам се слике из времена којим нико није био задовољан а које се данас, чак с правом, може назвати „добрим старим”. Тада сам, а било је то пре више од тринаест година, као селектор управо завршеног Бијенала југословенског луткарства у Бугојну, добио задатак и право да свој лични став о овој уметности опширно елаборирам. Учинио сам то у форми лексикона – од А до З (свако слово један појам или једно име) а сам попис неких од „енциклопедијских” јединица речито показује са каквим се и којим се проблемима луткарство тада „носило”. Аматеризам (глумаца/аниматора), цена (рада, али и колико се уопште улаже у луткарство), драматургија (Стеван Пешић и драматизације), одрасли гледаоци (појам лут-

ЛУТКЕ И ЛУТКИЦЕ

карско позориште и позориште за децу нису синоними), редитељи (на прсте се могу избројати они од формата, а да им луткарство није узгредни посао)... Тада – „носило”. Данас, изгледа – изгубило битку. Ако се нешто коренито не промени и у односу према луткарству и у начину вођења позоришта и не спрече све чешћи покушаји да луткарска позоришта „прерастају” у драмске театре, са малим изгледима да се „ратна срећа” преокрене. Упоредни подаци заиста су обесхрабрујући. Оно што се догодило са „Радовићем” најдрастичнији је пример. На два последња, одржана, Бијенала у Бугојну – 1987. и 1989, приказао је овај театар пет представа, а конкурисао чак са дванаест! За два последња Сусрета луткара Србије и за два Фестивала југословенских позоришта за дјецу у Котору, што се „минулог рада” тиче, још увек најуспешнији луткарски театар у Србији, није конкурисао ни са једном представом! Но, фестивали су само део, и то не најважнији, укупне слике. Покушаћу да на њу укажем што је могуће објективније, на основу података. У Југославији*, данас ради седам луткарских позоришта. Три су у Војводини – Позориште младих у Новом Саду, Дечје позориште Gyermekszínház у Суботици и Луткарска сцена позоришта „Тоша Јовановић” у Зрењанину. Два у Београду – већ помињано Мало позориште „Душко Радовић” и

Позориште лутака „Пинокио” у Земуну. Преостала два – Позориште лутака у Нишу и Дјечје позориште у Подгорици. Исто као и у некадашњој „целој” Југославији. Додуше, тада је радило и породично позориште „Феникс” у Нишу (ради ваљда и сада – само у Шпанији) али и тада је, а у последњем десетлећу, било покушаја оснивања нових театара. Оних приватних, сличних „Фениксу”, „Чуперак” рецимо, али и у Панчеву, Краљеву, Сремској Митровици... Да кренемо редом. Од театра до театра. Од проблема – до проблема.

Мало позоришће „Душко Радовић”, Београд

Захваљујући у првом реду томе што су овим театром у последњем десетлећу руководили управници за које је луткарство игра луткицама, на супрот правом позоришту – игри у живо – како се игра за децу у „Бухи” и испуњавањем своје обавезе бројем премијера у репертоару Вечерње сцене, намењене у првом реду гледаоцима којима су окренута и сва друга београдска позоришта (и раније је радила Вечерња сцена, али, по правилу, то су били гостујући про-

* Сви подаци, закључно са сезоном 1998/99, узети су из *Годишњака југословенских позоришћа*, који издаје Стеријино позорје.

„Девојчица са шибицама” Х. К. Андерсена, Мало позориште „Душко Радовић”, сезона 1995/96.

јекти, не сопствена продукција) стигло се у овом театру у сезони 1998/99. до репертоарске слике која показује да је луткарство споредна, не главна делатност. Од четири премијере – једна луткарска, од четрнаест представа које се играју – пет луткарских. Све ове представе имале су 202 извођења. Драмске 137 – луткарске 65! Узгред, од двадесет петоро глумаца/аниматора у сталном радном односу, готово једна трећина (осам) није имало премијеру. Стање сигурно није било боље по луткарство ни у наредне две сезоне –

1999/2000, и овој што је у току. Две премијере – обе драмске. Што се луткарства тиче, последња сезона у којој је изведено више од једне луткарске премијере била је давна 1990/91, а 1992/93. успех *Таличног Тома и Далџиона* на драмској сцени скренуо је пажњу на чињенице да није изведена чак ни та једна луткарска премијера. Тако се догодило да ни те 1993. године „Радовића” није било на Сусретима луткара Србије. Ни на првом Фестивалу позоришта за дјecu у Котору, исте године, наравно. Дуго се, ме-

ђутим, ово напуштање основне делатности правдало по принципу „једна, али вредна” – *Лейоџица и звер* (91/92), *Сејшио сам се* (92/93), *Укроћена принцеза* (94/95), *Девојчица са шибицама* (95/96)*, *Две обале* (96/97)**, *Велика крађа сајнова* (97/98) мада су неке од њих – посебно *Девојчица са шибицама* – настале на личну иницијативу глумца, а Управа их прихватила тек као готове пројекте. Но, уместо да се таква иницијатива убудуће подржи, наредни слични подухвати морали су да савладавају исте препреке (које се нису постављале драмским пројектима) па тако нова представа Татјане Станковић, аутора *Девојчице*, није ни угледала светло дана. Као ни касније у Суботици реализована, представа *Омер и Мерица* Србољуба Станковића. Јесте да је општа беспарица погодила и овај театар, али су се за неке драмске представе (од којих су неке и раскошно опремљене) некако, ипак, намицала средства.

Међутим, будући да, још увек, „Радовић” окупља једну од најспремнијих екипа глумаца/аниматора, евентуални препород нашег луткарства, односно бар враћање на креативни ниво на коме је некад било, с разлогом се очекује, пре других, од овог позоришта. Наравно, ако се луткарству у луткарском

* Истини за вољу, у тој сезони премијерно је изведена још једна луткарска представа – *Зека Надувенко*.

** Победничка представа луткарског дела фестивала у Котору. По мом суду – незаслужено.

театру пружи шанса. Коначно, чак и у време када је било у другом плану, луткарске представе постизале су, бар на фестивалима, више успеха од форсираних драмских. Котор је најбољи пример за то, јер има, бар до 2000. је имао, одвојену драмску и луткарску конкуренцију. Од 57 укупно у Драмском програму додељених награда, седам представа овог позоришта добило је осам награда. Две за најбољу представу. За *Баи Челика* и *Таличног Тома*. Од 41 награде у Луткарском програму, аутори и сарадници на четири „Радовићеве” представе добили су тринаест награда. Такође две за представу у целини. Помињане *Лейошница и звер* и *Две обале*.

*Позориште лушака
„Пинокло”, Земун*

Последњих година успешније од два београдска луткарска театра. Доласком новог управника, драмског писца Игора Бојовића, срећом, није се променило ништа у основној оријентацији коју су, још пре готово три деценије, „зацртали” оснивачи предвођени једним од наших највећих луткарских стваралаца – Живомиром Јоковићем, који још ради у том ансамблу. Ново је ипак то што је са Бојовићем „Пинокло” добио свог „кућног” писца. Истина, за сада се често адаптирају његови текстови за „живог глумца” – *Пејшар Пан*, *Женидба краља Вукашина* – али се бар не „адаптирају” аниматори у глумце. *Пинокло* је, наравно, још увек, млађи и сиромашнији „Радови-

„Пејшар Пан” Игора Бојовића, Позориште лушака „Пинокло”, Земун, сезона 1998/99.

ћев” брат. Десетак глумаца/аниматора мање, али ниједан од њих не покушава да се „спаси” посла аниматора, не трси да буде само глумац. Неупоредиво скромније опремљена позорница. Мања сала. Вероватно, мања друштвена дотација. Ипак, и у ово време у коме сви невољно, а неки и вољно, прибегавамо разним рестрикцијама, не смањује се ни број премијера ни број реприза. Још мање њихов креативни ниво. Штавише, осваја се и нови простор за приказивање

представа: Сцена на Славији. Истина, средином деведесетих, и „Пинокло” је био у кризи. Уморио се, ваљда, тада незамењиви Јоковић. Данас, уз њега раде и Драгослав Тодоровић, и Владимир Манојловић, и Бугари. Верујем да ће врло брзо Бојовић лансирати неко ново редитељско име. Можда и неког новог писца. Да је „Пинокло” театар у успону, нажалост једини луткарски театар у успону, потврђује и податак да су на четири последња Сусрета луткара Србије

Емилија Мачковић и Тања Михајлова: „Усјавана лејојница”, Позориште младих, Нови Сад, сезона 1995/96.

три пута побеђивале земунске представе. *Прича о коњу* – 1997, *Пејтар Пан* – 1998. и *Женидба краља Вукашина* – 2000-те.

Позориште младих, Нови Сад

И овај театар, слично „Радовићу”, дуго је својим репертоаром служио управнику, и већем броју чланова ансамбла, као терапија за лечење комплекса што нису у ангажману „великих”, „озбиљних” позоришта. Игра „у живо”, посебно игра на Вечењој сцени, претенциозно замишљеној да буде конкурент Српском народном, резултирале су промашајима. Готово без изузетка. Нарочито представе Вечењне сцене, по правилу, провоцирале су питања: зашто и за кога. Ово друго питање, нарочито, будући да за случајни, и по боктепита каквим критеријумима склепани репертоар Вечењне сцене, донедавно, није било ни заинтересованих гледалаца. Парадоксално је да је управо у тренутку када се поново размишља о томе зашто су запослени у овом театру скупљени ту где јесу, не само ваљда да би играли за „своју душу” и репризе луткарских представа, од којих су неке направљене и пре тридесет и више година, настала, бар по мом суду, једина релевантна представа на Вечењној сцени – Кроулијеви *Момци из бенда!* Што се луткарства тиче, поред фондуса којим се спасава част, само неколико остварења младе редитељке Емилије Мачковић завређују пажњу, мада су и она далеко и од врхо-

ва југословенског луткарства и од некадашњих „парадних” остварења Позоришта младих. Каква су била, у своје време, победници Сусрета луткара Србије – *Плави Петар* из 1969, *Чика Бајкине бајке* из 1978. и *Пакосник* из 1982. Па и *Хроми њејлић* из 1987. и *Прича о левој гуски* из 1988. Нови управник – нова нада. Само, да би у, већ помињаном, евентуалном препороду југословенског луткарства Позориште младих могло да буде равноправан учесник, а то се од нашег најстаријег луткарског театра свакако очекује, потребно је да се стекне много више услова од оног „да се глумци/аниматори ману ћоравог, а прихвате свог посла”. Да поменем само најважнији: озбиљна „реанимација” ансамбла, новим амбициозним ствараоцима. Од глумаца/аниматора до нових, младих редитеља који ће својим радом бити не само конкуренти него и креативни подстицај Емилији Мачковић.

Дечје позориште
– *Gyermekszínház, Суботица*

Ово позориште, са две сцене, српском и мађарском – у време „целе” Југославије дуго није имало, осим неколико сјајних аниматора, чиме озбиљнијим да се похвали. Средином осамдесетих и деведесетих година, међутим, и догле доминантна политика ангажовања гостујућих редитеља из иностранства постаје промишљенија. У Суботици раде Кулханек, Предмерски, Пуркарете. И наши највећи мајстори Борислав

Снимио Аугустин Јурџа

Ладислав Дворски: „Намрђођена баба”, *Дечје позориште Суботица*, сезона 1990/91.

Мркшић, Србољуб Станковић, Живомир Јоковић. Већ од краја осамдесетих суботичке представе константно су у врху српске, па и југословенске луткарске продукције. Некад аутсајдери – постају претплатници на највећа признања, а представе *Ми-Ши-Ко* и *Ми-Ши-Сан*, *Намрђођена баба*, *Гавран*, *Славуј и ружа*, *Гуска на Месецу*, *Смрт Омера* и *Мериме* и зачуђујуће лоше

процењен *Дон Кихот*, иду у ред највреднијег што је у нашем луткарству створено. Да би ово позориште учествовало у оном што прижељкујемо да се деси потребно је, заправо, само наставити у истом смеру. Не подлећи опасној и примамљивој заводљивости на суботичком Међународном луткарском фестивалу доминантне форме камерних контакт представа. Што нај-

већи део репертоара овог фестивала чине такве представе, што јесу супериорне у односу на кич-разгледнице у драмском делу његовог програма, права је слика могућности фестивалских селектора, пре свега финансијских, да на ову међународну смотру доведу представе из света. Нипошто репрезентативни узорак светске луткарске и игрane продукције у позориштира за децу.

*Луткарска сцена
Народног позоришта
„Тоша Јовановић”,
Зрењанин*

Требао је да прође више од двадесет сезона како је зрењанинско Луткарско позориште постало део – сцена Народног, па да, безмало, сви глумци Драмске сцене, посебно дојучерашњи студенти Академије уметности у Новом Саду, пожелеле да (се) играју луткама. Истина, у старту, у време такозваних параванских представа, луткари су само анимирали лутке – глумци су говорили у име ликова што их лутке персонализују, али је, чак и пре изласка аниматора испред паравана, дошло до строге поделе на глумце у драмском театру и аниматоре на лутка

Л. Сиред: „Звездан”, НП „Тоша Јовановић”, Луткарска сцена, Зрењанин, сезона 2000/2001.

сцени. И поред повремених појединачних „гостовања” луткара у драмским представама и драмских, „одраслих” глумаца у луткарским представама, била су то, ипак, два строго одељена ансамбла чији су се чланови само сретали у заједничкој кући, или, тачније речено, у кући у којој су луткари третирани као подстанари. У Зрењанину се од пре две године дешава процес сасвим супротан оном у „Радовићу” и Позоришту младих. Завршени студенти новосадске Ака-

демије уметности видели су лутку, коју им претходно у школи нико није показао и схватили да је аниматорски посао исто толико занимљив и креативни позоришни рад као и глумачки. Но, будући да за све нове младе глумце није било улога у луткарским представама, задовољили су се улогама гледалаца и навијача. Као што су и луткари, посебно они који су годину-две раније завршили обуку код старијих колега (коначно се неко сетио да не кука више када ће по-

чети да ради обећани одсек за луткарство неке од академија уметности, него, да би свој ансамбл освежио новим школованим снагама, „узео ствар у своје руке“) постали стални гледаоци и навијачи представа Драмске сцене. Тако је позориште постало јединствено и тако је створена добра, заправо сјајна, радна атмосфера коју ће, ако се избори за прави статус театра у граду (ово га позориште одавно нема) нова управа, надам се, умети да искористи. И што се драмског и што се луткарског театра тиче. Истина, и досад су зрењанински луткари често били на самом врху. Чак три од пет, по мом суду, најбољих представа – *Мала ружа*, *Крилаша крава*, *Мишкови Балкана* – остварио је у Зрењанину наш највећи луткарски стваралац, недавно преминули Србољуб Станковић. На Сусретима луткара Србије побеђивале су, уз *Ружу* и *Мишове*, и *Бајка из кофера* и *Царски певачи*. У Котору – *Мала принцеза*. На Сусрету војвођанских позоришта – у конкуренцији за децу – *Мило моје њивиђење*, *Бајка о краљу јелену*, *Крилаша крава*, *Кад цвећају слонов*, *Пейелуџа*, *Царски певачи*, а на целом фестивалу – *Мишкови*. Потребно је само наћи, не замену Станковићу – то се не може наћи, већ неколико младих, амбициозних редитеља и успех, па и по цену неколико већих успутних неуспеха, не би требало да изостане. Један је већ наћен – Ирена Тот, лауреат једанаест појединачних награда

Х. К. Андерсен: „Три њрасећа“, Позориште луткара, Ниш, сезона 1998/99.

на Сусретима луткара Србије и низа других награда за глуму и анимацију, у улози редитеља.

Позориште луткара, Ниш

Вруће/хладно/хладно – тако би се најпрецизније могла дефинисати готово целокупна историја овог луткарског позоришта. Једну добру представу обично је следио низ неуспелих. Па и тоталних, уз то претенциозних, промашаја. Мислим на онај репрезентативни део продукције. Добар, креативни ансамбл, и сувише често био је, па и у последњем десетлећу, жртва неосмишљених редитељских концепата. Нарочито редитеља из иностранства који су, осим часних изузетака – Атанас Илков, Николина Георгијева, Иван Пилни – у Ниш долазили на „тезгу”. Што се, да несрећа буде већа, чак и Наску Илкову (бар) једном догодило. Проблем је, значи, у руковођењу кућом и прихватању по принципу „дај шта даш”. Да ли ће ново руководство умети да ради другачије, видеће се. Нова оријентација са глумцем Зораном Лозанчићем у улози редитеља, мада су *Три прасеи* успела, за-

бавна представа, не чини ми се тако убедљивом као успели деби Тање Станковић у „Радовићу”, односно – упркос разочарању са *Јаном* – редитељски покушаји Ирене Тот у *Зрењанину*. Можда грешим.

Дјечје позориште, Подгорица

Пре ће се догодити да у овом театру сасвим одустану од луткарства него

да, до сада амбицијама скромне луткарске пројекте, замене амбициознији. Штавише, у питању је и Драмска сцена за дјецу која је била у првом плану интересовања овог подгоричког позоришта и која је са својим добрими представама не само „харала” у Котору него стигла и до ужичког Фестивала југословенског театра и Стеријиног позорја. Нећу бити изненађен ако Подгорица, као некад Скопље,

Морис Дрион: „Тисју”, Дјечје позориште, Подгорица, сезона 1999/2000.

прерастањем Дјечјег у Градско, остале без представа за децу. „Пуна шака браде”, ако се у реорганизацији овог театра, која је готова ствар, сачува бар стална Драмска сцена за дјецу. Да се подсетимо, прерастањем Младинско-детског театра у касније славни Драмски театар у Скопљу, ово позориште није „ослобођено обавезе” да ради и за децу. Међутим, брзо се испуњење „обавезе” – једна до две премијере годишње – свело на једна или ниједна. И број реприза се из године у годину смањивао, да би средином осамдесетих ова активност сасвим усахла. Без „свог” позоришта млади Скопљанци били су све до средине деведесетих, када је основано ново позориште, имена сличног некадашњем – Театар за деца и младинце. Помињем скопски случај у нади да ће неко важан у Подгорици схватити оно што ми се чини ноторном истином. У театру који је у експанзији и чије су амбиције да се покаже бољим и успешнијим од Црногорског народног нико се, бар не озбиљно, неће бавити представама за децу. Зато никако под исту капу ново Градско позориште, конкурента Црногорском народном и Дјечје позориште. Паметније је, па и јефтиније, имати два – него један театар са две сцене. Коначно, и у Зрењанину, а тамо „драмцима” нема конкурентског Покрајинског народног, требало је две деценије да ова неприродна коалиција профункционише како је било замишљено. Ако се „моја идеја” реализује (не сма-

трам је никаквом идејом, јер свакоме ко логично мисли, може и мора пасти на памет) у том новом (или старом, свеједно) Дјечјем позоришту требало би се озбиљно позабавити и луткарством. Зашто је и до сада била пасторче – зашто ни једна луткарска представа није имала у старту третман као *Новела од љубави*, *Три мускетара*, *Женидба краља Вукашина* или *Црвенкаја*; зашто је цела луткарска продукција рађена „штапом и канапом” и храњена мрвицама са стола великих драмских пројеката за Котор – ипак ми није јасно.

Остали луткарски театри

Било их је, али, колико је мени знано, данас раде једино још „Кекец” Јована Ковачева и „Палчица” Љиљане Стојановић. Раде контакт представе малих форми каквих је у свету, нарочито на Западу, гушта и тма. Јован Ковачев је сјајан луткар. Један од рекордера у броју појединачних награда за анимацију на Сусретима луткара Србије. Више од његових шест, а не такмичи се већ две деценије, имају једино Ирена Тот, Мима Јанковић, покојни Јанко Врбњак, Сава Анђелковић који је већ годинама лектор у Паризу и Тихомир Мачковић, данас само сценограф, креатор лутака и маски. (Као он, само Ласло Рипцо, уз Ирену, данас наш највећи мајстор анимације.) Што се Љиљане Стојановић тиче, она воли то што ради, допада се сво-

јој публици, а ваљда јој се и исплати. Кад већ ради, ако још ради, односно ако су подаци којима располажемо тачни.

Писци

Нико не пише за луткарско позориште! Бар не драмске текстове. Наравно, овај аподиктични израз не треба схватити буквално, иако подаци да на тридесет награда Сусрета луткара Србије награда најбољем драмском тексту није додељена деветнаест пута, да је пет пута лауреат био Стеван Пешић – двапут, чак, за *Крилају краву*, 1971. и 1989. – да у Котору награда никад није додељена неком драмском тексту који је приказало луткарско позориште, јесу довољни аргументи основаности оваквог закључка. Посебно, јер је и највећи број вредних комада за децу, игран у луткарским театрима, изворно писан за „живог” глумца – не за глумца/аниматора. И таквих, преузетих вредних комада, мало је. Срећом, постоји могућност драматизовања, писања сценарија за представу. Док се не роди писац који ће у поезији луткарства наћи себе – као што се нашао Стеван Пешић – драматизације и сценарији, посебно они сценарији саображени редитељским поетикама, што ће рећи који су писани за једнократну употребу и чији су аутори сами редитељи, јесу засад најбоље могуће решење. Иницијатива „Пинокита” да распише конкурс за луткарски комад, нарочито ако конкурс постане сталан,

такође је вредна пажње. Само, какви су стварно резултати, моћи ће да се оцени тек када (и ако) награђени текстови буду изведени. Не сумњам у критеријуме чланова жирија (посебно ми се чини значајним присуство луткарског редитеља у његовом саставу) али да ли је на одлуке „Пиноквијевог” жирија пресудно утицала литерарна вредност понуђених комада, односно колико (и да ли) ови текстови садрже провокативни подстицај за будућу анимацију (тек то их чини стварно луткарским) видеће се.

Редитељи

И у време највећег успона југословенског луткарства, а убеђен сам да је луткарство најподатнија форма за креацију редитељског позоришта, знао сам да у својим освртима завапам како се све своди на три-четири редитељска имена. Срећом, потпуно опречних поетика што је, уз ангажовање гостију из света, омогућило најбољим представама не само висок ниво креације него и, за респектабилну продукцију, неопходну разноврсност. Од тада апострофираних, остао је само Живомир Јоковић. Знамо причу о једној ласти и пролећу. Знамо, или бисмо морали да знамо, да се луткарски редитељ од формата не постаје преко ноћи. Да зло буде веће, и данас, као и увек, мало је стрпљивих и упорних. Већина се разочара ако успех и слава (а до ње се најтеже и најспорије долази преко луткарства) не стигну одмах. Прави редитељи – вође у „ма-

лом позоришту” можда могу постати један Драгослав Тодоровић, једна Ирена Тот или Емилија Мачковић. Задржаћу се само на ова три имена, мада и неки други својим првим представама обећавају, јер ће ово троје, упркос свему, верујем, истрајати. Дотле, док то не постану, а без правих редитеља–вођа нема ни озбиљног позоришта, посебно не луткарског, пожељећу Јоковићу добро здравље и добру креативну кондицију. И, наравно, управама театра да не забораве како у свету има људи што знају и оно што ми нисмо ни чули. Да у нашим драмским позориштима има редитеља који би умели и хтели да раде у луткарству – ангажовање Љубослава Мајере у Суботици добар је потез, без обзира на половичан резултат. И широм отворе врата младим драмским редитељима којима би ова књига – сада од неколико слова – могла да се допуни.

Уметнички сарадници

Мислим на креаторе лутака, сценографе, композиторе, све неопходније дизајнере светла, сараднике за техничке ефекте. Нема их много који су се огледали у луткарству, али су „инфицирани” и у највећем броју мајстори свог посла. Највећи проблем је са креаторима лутака. Не зато што нема талентованих и међу онима што су остварили већ завидан опус и међу почетницима, већ зато што они који треба да поставе креативни „задатак” – редитељи – често не знају шта од лутке желе и

шта она, заправо, може. Но, и када се овај проблем реши, отвара се нови. Како направити лутку. Све мање је мајстора који то умеју. Узгред, што се луткарских техника тиче, данас преовладава комбинована – од гињола до различитих варијанти јавајке. Од марионете на дугим концима одустало се, а и она на кратким користи се спорадично. Најчешће у лирским сценама. Параван је готово укинут. Бар као генерално решење. Глумац/аниматор и лутка постали су партнери. Добро је, међутим, што се у нашем луткарству коначно схватило какве се ефектне, каткад и невероватне, могућности нуде када једну лутку анимира више аниматора и када један лик персонализује више лутака рађених (и анимираних) различитим техникама. Да све може бити лутка. Да лутка, ни изгледом, ни покретом, није имитација. Ни човека, ни животиње. И, најзад, да право луткарство почиње када су исцрпљене моћи „живог” глумца. Све док било шта боље, или исто тако добро, може да уради „жив” глумац, нема потребе замењивати га лутком. Лутка може и мора, боље, више и другачије.

Глумци/аниматори

Смешно ми је када се сетим да је на свим скуповима луткара у протекле две деценије главним проблемом нашег луткарства означаван недостатак школованих глумаца. Смешно, јер успут сам и у овом тексту дотакао низ већих, озбиљнијих и теже решивих

проблема. Свакако, било би идеално када би постојале школе за глумце/аниматоре, али и школе за луткарске редитеље, за креаторе лутака и мајсторе који ће их правити. У луткарству се, откад је света и века, занат преносио с колена на колена и учио кроз рад. Што се глумаца/аниматора тиче, њихов таленат и обученост у овом тренутку, у безмало свим нашим позориштима, а свака нова (права) представа јесте истраживање и учење – дошколовавање, превазилази, ако не таленат, свакако владање занатом највећег броја оних – редитеља, пре других – што их предводе у авантури званој позоришна представа.

Фестивали

По правилу, луткарску продукцију заобилази позоришна критика. Не прати је и не оцењује њене резултате. Фестивали и учешћа на њима значе нашем луткарству можда и више него драмском позоришту, јер су то, обично, једине прилике за вредновање и упоређивање постигнутог. Штавише, сабирањем података за више сезона, могу се, без обзира што процене разних жирија нису непогрешиве, утврдити сасвим тачне листе успешности. Зато овај осврт завршавам прегледом свих награда на, за луткарске најважнијим фестивалским манифестацијама. Сусретима позоришта лутака Србије и Луткарског програма Југословенског фестивала позоришта за дјецу у Котору.

Београд, јануара 2001.

Сусрети позоришта лутака Србије

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	пред.	наг.	пох.*	пред.	реж.	текст драмат.	гл./ан. н *	сцен.	лут.	муз./пок.	
„Радовић”	36	94/6	7	8/1	8/3**	4*	49 3	7	9/2	9*	
Суботица	58	64/5	10	5/1	8/3**	1/1	42 7	3*	3	3	
Ниш	36	63/9	7	5/2	6/4**	4	31 3	7/1	6/1	4/1	**
Зрењанин	39	60/6	13	4/1**	5/2**	2	33 6	8/2	3/1*	5*	*
„Пиноккио”	31	44/2	11	6***	7/2**	4	23 4		2	2*	*
Нови Сад	34	43/4	10	3*	3/2***	2	26 2	4/1*	2**	3/1	*
„Биберче”	5	7/1				2/1	3	1	1	1	
„Феникс”	2	1	1				1 1				
Ср. Митровица	2	1					1				
Приштина	3		3					3			

1 – број представа, 2 – награде, 3 – похвале/специјална признања, 4 – награде за представу у целини, 5 – награде за режију, 6 – награде за текст, за текст сонгова, драматизацију/адаптацију, 7 – награде глумцима/аниматорима, 8 – награде за сценографију и укупну ликовну креацију (сценографија/лутке), 9 – награде за креацију и израду лутака, 10 – награде за музику и сценски покрет, 11 – остала признања (мајстори светла, тона, лектори, преводиоци ...) /деоба награда

Луткарски програм Југословенског фестивала позоришта за дјецу у Котору

	1	2	4	5	7	8	9	10
	пр.	наг.	пред.	реж.	гл./ан.	сцен.	лут.	муз.
„Радовић”	4	13	2	2	5	1	2	1
Суботица	8	10	2	2	3		2	1
„Пиноккио”	7	6	1		5			
Зрењанин	5	5	1	1	2			1
*Бањалука	2	3	1	1	1			
Ниш	6	2			1		1	
Подгорица	3	2			1		1	
Нови Сад	5							
„Феникс”, Ниш	1							

П. С. У овом тексту намерно сам одустао од разматрања проблема финансирања. Немам никакав „мудар” савет.

* Табеле са подацима, верујем да су тачне, направио сам их на основу личне документације.

* О Дјечјем позоришту Републике Српске из Бањалуке није било речи, не (само) зато што је из друге државе, него зато што је мој увид у његов рад сасвим посредан. Видео сам *Тужног принца*, учесника Битефа и которског победника, и још једну или две представе, што ми се не чини довољним за било какву оцену или закључак.